

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Het Gheopent Christendom

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het III. Capittel. Van de versierde over-een-komste der Pausen met
Mahomet, aengaende haren handel.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71377)

Antwoorde.

¶ **E**is gheloghen dat opt Pausen/dit ghedaen / oft toeghelaten hebben; oft wel wijst my die an.

Predikant.

Wie kan optellen de versierde openbaringhen, die-se ghe-roemt hebben, om doch in gheen dingh minder te zijn dan *Mahomet*? en soo hebben sy, om de woorden van *Leonardus Aretinus* te ghebruycken, haer niet gheschaemt, *sicula pro factis, inuisa pro visis*, dat is, versierde dinghen voor gheschiede, onghesiene voor ghesiene te bevestighen.

Antwoorde.

¶ **E**is lichter de openbaringhen op te tellen / die van de Pausen soudent versiert zijn (want daer en zijn gheene) dan uwe lengheng / met de welke ghy schiet elck bladt van u boeck hebt kestrapt. Wat *Aretinus* belanght: Ick hebbe verscheyden Tractaten van hem ghelesen/ende ghebonden / maer nergheng konnen binden/sijn boeck de *Hypocrisi*, dat gh' hier citeert. Siet hem noch eens nae / ende gheeft ons brye-der bescheedt.

HET III. CAPITTEL.

Van de versierde over-een-komste der Pausen met *Mahomet*, aengaende haren handel.

Predikant.

De Pausen en *Mahomet* zijn malckanderen ghelijck in alle godloosheydt, ende onreynigheydt; van *Mahomet* sal't hier nae worden aenghewesen. De Pausen belanghende, soo worden die ghenoeemt van haer eyghen Schrijvers, ende Propheta

pheta

teghen het gheopende Turckdom. 43

pheten. Den Paus *Julius* den II. was soo Godloos, dat hy was in't Italiaensch ghewoon te segghen: *Al dispetto di Dio*, dat is, tot spijt van Gods: soo ghetuyghen *Pantaleon*, ende *Vergerius*.

Antwoorde.

Wat seght ghy dat dit onse Propheten zyn? Hadt ghy ghelesen *Bibliothecam Gesneri*, daer soude ghy ghesien hebben/ wat dese twee *Pantaleon*, en *Vergerius* vooz Mannen ghetweest zyn; namelijk den lesten / den welcken hy in deser boeghen beschrijft: *Petrus Paulus Vergerius*, seydt hy / eerst Bisschop van *Modrusa*, daer nae van *Iustinopelen*, Legaet van *Clemens VII.*, en *Paulus III.* in *Duytslandt*; verlaten hebbende sijn Bisdrom, den Paus, ende *Italien*, is na *Switserlandt* ghegaen, daer hy verscheyden boecken gheschreven heeft teghen de Catholijcken, ende de Pausen, ende sommighe Ketterliche boecken over-gheset uyt het Latijn in't Italiaensch; ten lesten seght *Gesnerus*, dat hy vele andere dinghen gheschreven heeft teghen den *Roomschen Anti-Christ*. Noemt ghy desen *Apostraet*/ ende gheslaghen vbandt der Pausen/ende der Kercke/onzen Propheet? en sullen wy hem gheloooven in't ghene hy hter van den Paus *Julius* seght / de wijle hy oock soo bezre door sijne passien sich heeft laeren verboeren / dat hy de Pausen noemde den *Anti-Christ*? Ick segghe dan / dat het onwaerachtigh is / dat desen *Julius* soo godloos soude ghesproken hebben / soo ghy hter vooz gheeft / want noch *Ciaconius*, noch *Onuphrius*, noch *Platina* die (andersing sommighe fauten der Pausen / niet verfweghen en heeft) en weten van dese godlooshepde in't besonder te spreken: 't Is waer / dat uwen *Petrus Cabeljau* *Predikant* tot *Leyden* in sijn *Memorie-boeck* Pag. 629. dit selve heeft aen-ghereeckent niet in *Julius* de tweede, maer in *Julius* de derde, doch wy en gheloooven hem niet meer als *Vergerius*.

Predikant Pag. 19.

Platina die het leven vande Pausen heeft beschreven, noemt
Gra-

Gregorius VII. Benedictus IX. ende Sylvester III. dry grouwe-
lijke monsters, van *Ioannes XIII.* dat hy is gheweest een
mensch die van sijne jonckheydt aen met alle snoode feyten,
ende vuyligheydt is besmet gheweest.

Antwoorde.

Zijt ghy niet een onbeschaemt mensch/ dat ghy dit
soo plotselijck hebt ghestelt op't papier? waerom en
seght ghy niet / dat dese twee / *Benedictus IX. ende Syl-*
vester III. zijn onwettighe Pausen gheweest? dat kost
ghy lesen by *Platina in Gregorio VI.* ende by *Ciaconius oock*
in Gregorio VI. ende by *Onuphrius in Benedicto IX. ende in*
Sylvestro III.: Wat raecten ons de fauten van die on-
wettighe Pausen? Ende wat wonder dat-se *Platina*
soude monsters ghenoeemt hebben/ aenghesien dat sy
teghen recht / ende reden den Stoel van Roomen niet
ghewelt hadden in-ghevaeren / soo dat *Henricus de*
derde, Keyser / ghenootsaecht is gheweest op te tree-
ken met een Legher naer Roomen, om de selbe upt te
jaeghen.

Wat *Gregorius VI.* aen-gaet / waerom verzwijght
ghy 't ghene *Platina*, ende *Ciaconius* van hem verhaelen?
Te weten/ dat *Gregorius* ghebeden heeft als hy op sijn
sterben lagh / dat sy sijn doot lichaem booz de deure
der Kercke van den *H. Petrus* souden stellen / ende de
deuren vast toe slupten: 't welck soo ghedaen wesen-
de / zijn de deuren door eenen stercken wint open-ghe-
gaen / ende sijn lichaem is met opinte van groote heyl-
ligheydt binnen ghedraghen / ende aldaer begraven
gheweest: dit getuyghet oock *Leo Maricanus*, die op die
selve tijden gheleest heeft. Waerom verzwijght ghy
't ghene den selben *Platina* upt den ouden Schryber
Gilbertus verhaelt / namelijk dat desen *Gregorius* veel
goedts heeft ghedaen aen de Kercke Christi? Waer blijft
oock 't ghene *Onuphrius* van hem seght / te weten / dat
hy een goet, ende eerweerdigh man was! Doch wat sal
seck seggen? ghy / en uw ghelijcke slachten de Spine-
ne-koppen / die / oock upt de beste bloemen / benijn
supghen.

Wat

teghen het gheopende Turckdom. 45

Wat Joannes XIII. belanght: Ick bekenne dat Platina hem soo swart upt-gheschildert heeft als hy kan / of mach. Maer ick binde hier teghen / dat Ciaconius hem noemt eenen Paus van goede exempelen: Doch ghenomen 't was waer / 't ghene Platina van hem seght; ick antwoorde niet utwe epghen woorden Pag. 331. Iffer onder de twaelf Apostelen eenen Judas gheweest, ende onder de seven eerste Diakenen, eenen Ketter, met name *Nicolaus*, wat wonder datter in 't ghetal van twee hondert en seven-en-dertigh Pausen eenighe souden gheweest zijn / die haer niet en hebben ghedraghen s o haere weerdigheyt berepschte? want dit blyft altyt waer: achtigh 't ghene Augustinus seght *Epist. 165. ad litt. eujusdam Donatista*: De Gheloovighen, sep: hy / en hebben gheen præjudicie, schoon daer eenigh Verrader in den Stoel van Roomen waere ghekropen, de wijle de Heere *Christus* gheseyt heeft: *Doet dat sy is leeren, maer en wilt naer haere wercken niet doen.*

Predikant.

In't kort wy moghen van vele Pausen segghen, indien niet vande meeste, dat-se *Mahometh* gantschelijck souden ghelijck gheweest zijn, indien-se hadden in sijn kleederen ghesteken, en dat *Mahometh* gheen slimmer Paus en soude zijn gheweest, indien hy van de Paus-ghesinden was nae ghewoonte ghekapt gheweest, ende ghekroont.

Antwoorde.

Ghy soudt gheerne utw' verstandt toonen / met te spelen in woorden; maer hoe ghy meer hier nae tracht / hoe ghy meer utwe ontwetentheydt laet blijcken. Soodantighe bloemkens en woordkens leeren de kinders in de Grammatica, maer hier is't te doen met bestandighe pennen / en rebenen.

Predikant.

De Pausen en *Mahometh* proncken beyde met den specieu-
sen

ten tijel van successie; want ghelijck hem den Roomschen Paus beroemt op *Petri* successie, alsoo *Mahometh* op die van *Abraham*, jaec oock van *Christus* selve.

Antwoorde.

Wat los praeten is dit wederom? Ghy wilt immers betoonen dat den Paus den Westischen Anti-Christ is/ghelijck *Mahometh* den Oostischen was. Ick vraghe u dan:

Ten eersten: Warr staet in de Schrifteen/dat dit een ken-teecken des Anti-Christis is / te roemen op *Petri* successie? Wijsst my het Boeck/ ende Capitel aen: Zijt ghy dit niet maghrigh te doen / (ghelijck ghy oock niet en zijt) wat komt ghy hier dan raesen van de successie *Petri*, om te bewyisen dat de Paus den Anti-Christ is?

Ten anderen: Wat reden hebt ghy om te segghen dat *Bonifacius* ende sijne Naefsaeten / namelijk om dese doersake / den Anti-Christ zijn / ende niet de boorzgaende Pausen / in de welke de Christelijcke Kercke dese successie erkent heeft / soo als ick u hier uyt de oude Schrybers bewyisen sal.

In't Jaer 180. heeft den H. *Irenaeus* gheseydt *Lib. 3. cap. 3.* dat de Roomsche Kercke van *Petro* ghefondeert is, ende dat de Leeraers van sijnen tijdt door de successie der Bisschoppen van *Roomen*, tot sijne tijden toe, alle de Ketteren beschaemt maecken.

In't Jaer 236. heeft *Antherus* gheseyt *Epist. ad Episcopos Betica*, dat *Petrus* onsen Meester, ende Prince der Apostelen, is nae *Roomen* over ghevoert van *Antiochien*.

In't Jaer 252. heeft *Lucius* gheseyt *Epist. ad Episc. Gall. & Hisp.* dat den Stoel van *Roomen* den Stoel *Petri* is.

In't Jaer 311. heeft *Melchiodes* gheseyt *Epist. ad Episc. Hispania*: Dat niemant de Bisschoppen mocht vonnissen sonder de autoriteyt van den Roomschen Stoel: dat dit privilegie aen *Petro* ghegheven was, ende in de volghende tijden van de ghene die in den Roomschen Stoel souden sitten, moest gheerft worden.

In't Jaer 337. heeft *Julius I.* gheseyt *Epist. ad Episc. Orun.*

Oriental. Dat, ghelijck *Petrus* den eersten is gheweest van alle d'Apoftefen, alsoo oock de Roomfche Kercke, die in fijnen naem is ghewijdt, de eerste is, ende het Hooft van alle de Kercken.

In't Jaer 370 heeft *Optatus Milenitanus Lib. 2. adverfus Parmenian* de fucceffie der Pausen van Roomen ghe-roont / beginnende van *Petrus*.

In't Jaer 380. heeft *Hieronymus Epist. 57.* tot den Paus *Damasus* ghefchreven / dat hy fprak met den Succelfeur *Petri*, wanneer hy met hem fprak.

In't Jaer 390. heeft *Ruffinus in explan. Symboli* hy *Hieronymus*, tot den Paus *Damasus* ghefept: Ghy houdt het Gheloof, ende den Stoel *Petri*.

In't Jaer 400. heeft den *H. Augustinus Epist. 165.* de fucceffie der Biffchoppen van Roomen tot fyne tijden toe ghetoot / beginnende van *Petrus*.

In't felve Jaer heeft het Concilie van *Toledo sub finem assertionis Fidei* ghefept: Dat hy vervloecht zy, die jeds doet teghen den Stoel *Petri*.

In't Jaer 430. heeft *Philippus Praefbyter in Concilio Ephesino Tom. 2. Cap. 16.* den Paus ghenoeint den ordinairiffen Succelfeur *Petri*.

In't Jaer 440. heeft den *H. Petrus Chryfologus* ghefept *Epist. ad Eutychem*, Dat den Salighen *Petrus* t'fijnen tijde noch leefde, ende prefideerde in de Pausen van Roomen.

In't Jaer 450. heeft den Keufer *Valentinianus III.* ghefchreven aen *Theodofius*, dat hy in de Pausen moft voorztaen de weerdighepd van den *H. Petrus*.

Dit zy ghenoech tot een ftaeltje / want ten waer nopt gheen eynde / indien ick moft op-tellen alle de ghene die den Stoel van Roomen ghenoeint hebben den Stoel *Petri*.

Seght my nu / of alle die voorzgaende Pausen fijn den Anti-Chrift gheweest / om dat fy haer hielden / ende ghehouden werden voor de Succelfeurs *Petri*, ofte niet? foo ja? hoe fecht ghy dan dat den Anti-Chrift eerst te voorszijn ghekomen is op de tijden van *Bonifacius*? foo neen? waecom fijn *Bonifacius*, ende fijn naefaten / ter oorfake van desen tijtel / meer den Anti-Chrift, dan de voorzgaende Pausen? want
hier

48   Het gheopent Christendom
hiet en ghelt niet te segghen / dat dese Pausen an-
ders sijn als de eerste/soo als ghy-lieden valschehijck
voorzgheeft/ de questie is alleen / of den toem bande
successe Petri den Anti-Christ maectt ?

Du vraghe ick ten tweeden , waer op dat de ghere-
formeerde Kercke haer roemt / ende beroept ? Ist niet
op de tijden bande Apostelen / sae van Christus selve?
son dede oock Mahomet , volghens utwe bekentnisse/
segh ghy dan dat Mahomet den Oostischen Anti-
Christ is ghetweest / om dat hy sich beroept op de
tijden Christi , waerom en machmen / om de selve
reden / dit mede niet segghen bande Ghereformeerde
Kercke ?

Predikant. Pag. 20.

Beyde verthoonense ghemeynelick eenen grooten jever
der Godt-saligheydt , diense voornamelijk uyt-drucken , by
naer door de selve uytterlijke ceremonien , want ghelijck
de Roomsche Pausen als in plaetse van een devijs , ontrent
het eynde van haere brieven ghewaghen van des Visschers
Rinck : Alsoo hebben Mahomet , en sijn Naesaten te mets
soodanighe devijsen laeten op haere zeghels snijden , die een
wonderlijke Godt-saligheydt , ende nedrigheyte quansuys te
kennen gaeven. Dat van Osman , was : *Ick gheloove in Godt
den Schepper , ende Regeerder.* Dat van Ali was : *Alleen
den stercken Godt is heerschappije.* Dat van Hasenus was :
Daer en is gheen stercke dan in Godt : Ondertusschen weynigh
vraeghende nae Godt : Even ghelijck de Roomsche Pausen ,
de welke schoon sy gantschelijck nae de Religie niet en vrae-
ghen , en sommighe van de selve niet en ghelooven datter is
enen Godt , of Hemel , of Helle , ghelijck de Roomsche Schrij-
vers (dat is *Iohannes Villanus*) selve verhaelen ; nochtans voor
Christi Vicarissen , en wondere heylighe devotarissen willen
worden aenghesien.

Antwoorde.

Goden Godt ! wat is dit dooz een kleyn bescheedt ?
sae / wat sijn dit dooz lasteringhen , en leughens ?

Ten

Ten eersten : ick meynde dat den Anti-Christ moest wesen een persoon / soo den H. Paulus seght 2. *Thess.* 2. die sich soude verheffen boven al wat Godt worde ghenoeemt, ende voor sulckx ghedient wort. Ende nu hoorze ick hier / dat de Pausen haer soo berootmoedighen / dat sy haer niet en schaemen haere brieven te zeghelen met den Rinck des Visschers, sal dan de ootmoedighheyt oock een ken-teecken wesen van den Anti-Christ: wijst my de Schrifstuet aen / daer dit gheseyt wert.

Ghy seght dat in de Pausen van Roomen gheen ootmoedighheyt is / maer gheveynstheyt: Ick loochene dat : thoont my dan / upt wat fundament ghy sulckx affirmeert.

Ghy seght / om dat de Pausen gantschelijck nae de Religie niet en vraeghen : ist moghelijck / dat ghy dit durft soo stoutelijck upt roepen booz de ooren bande gheleerde / sae bande gantsche wereldd / die u van contrarie konnen over-rupghen / ende den mond stoppen ? want dooz wie is de Christelijcke Religie naer de doot der Apostelen / ende Discipelen / de heele wereldd dooz verkondicht gheworden ? wie heeft de ketterijen veroordeelt / ende verbruct als de Pausen ? ick en sal hier niet spreken van de Pausen die in den Stoel van Roomen hebben gheseten van de Apostelen tijden af / tot Bonifacius toe.

Ick soude konnen segghen hoe den H. Clemens den berden Paus naer Petrus, in't jaer 94. verdoemt heeft de ketterije van Ebion soo Epiphanius gherupghet *Haresis* 30. Hoe hy den H. Dionysius Areopagita in't jaer 98. heeft ghesonden naer Vranckrijck, om het gheloof aldaer te verbruden / soomen kan lesen in de oude Historien. Hoe hy / in't jaer 100. heel Chersonesus ghetrocken heeft upt de afgoderije / soomen kan sien by Metaphrastes 23. *Novemb.* ende by Gregorius Turonensis de *Gloria Martyr. Cap. 35.* ende andere.

Ick soude konnen segghen hoe den Paus Alexander in't jaer 122. 123. &c. verscheyden Raets-Heeren / ende den Gouveneur van Roomen, met vele andere Heydenen heeft ghebracht tot het Christelijcke gheloof.

Ick soude konnen segghen hoe den Paus Hyginus in't jaer 157. verdoemt heeft binnen Roomen, de ketters Valentinus, en Cerdo soo Iræneus ghetuyghet *Lib. 3. Cap. 4.* ende Eusebius *Lib. 4. Cap. 10.*

Ick soude konnen segghen hoe den Paus Eleutherus in't jaer 179. dooz syne brieven gheschreben aen de Bisschoppen van Vranckrijck, veroordeelt heeft de ketterhe van Montanus, op het versoek vanden H. Irenæus, die selfs naer Roomen gherepft was / soo Eusebius ghetuyghet *Lib. 5. Cap. 6.* ende Hieronymus *Epist. 85.* Hoe dat hy in't jaer 180. Florinus, en Blaesus, twee Priesters vande Roomsche Kercke, ter oorsake van hare godlooshepdt af-gheset heeft / soo Eusebius ghetuyghet *Lib. 5. Cap. 14.* ende Theodoretus *Lib. 1. Hæret. Fabular.* Hoe dat in't jaer 183. Lucius den Coninck van groet Britannien tot den selven Paus een Ambassade ghesonden heeft / om eenighe mannen te hebben / die hem / ende de syne in't Christelijck gheloof souden onderwijsen / ende hoe dat den Paus tot hem ghesonden heeft Fugatius, en Damianus, ende hoe sy den Coninck met syne hupszouwe ende vele andere hebben ghedoopt / ghelyckamen hy Beda kan sien *Lib. 1. de gestis Angl. Cap. 4.* ende *de sex artibus.*

Ick soude konnen segghen / hoe den Paus Zephyrinus in't jaer 215. den ketter Proclus, ende alle syne aenhanghers / ende onder andere oock Tertullianus inden Kerckelijcken ban heeft gheslaeghen / soo Tertullianus selter ghetuyghet *Lib. de Leinijis Cap. 1.*

Ick soude konnen segghen / hoe den Paus Cornelius in't jaer 255. een Concilie te Roomen heeft ghehouden van 60. Bisschoppen / en soo veel Priesters / met vele Diakenen / teghen den ketter Novatianus ende andere scheur-makers / daer sy af-ghesueden sijn gheveest vande ghemeynschap der Kercke / soo Eusebius ghetuyghet *Lib. 6. Cap. 35.*

Ick herwiltighe wat neersighepdt in't jaer 313. den Paus Melchiades heeft ghedaen / om upt te roepen de secte der Donatisten, upt de welke thien Bisschoppen tot hem waeren upt Afriken ghekomen nae Roomen. Ende hoe dat hy hier ober is gheprezen gheveest

weest

teghen het gheopende Turckdom.

51

weest vanden H. Augustinus *Epist.* 162. Ick verfwijghe
doek / hoe den Paus Sylvester in't jaer 318. Osius den
Bisschop van Corduba nae den Oosten ghesonden
heeft / om sich te stellen teghen de ketterjen van
Arius / soo Spondanus berhoont in *Annal.* Num. 11. ende
Ann. 319. Num. 4. Hoe dat den selven in't jaer 324. de
kercke ghesupber heeft van de ketteren Hippolytus
upt de secte der Valentinianen, ende Callistus, upt de sec-
te der Sabellianen, ende Victorinus. Ick verfwijghe doek
hoe dat den Paus Liberius schier den heelen tijt van
sijn Pausdom de Catholijcke Kerckte heeft booz ghe-
straet / niet alleen met de Catholijcke upt ghejaegh-
de Bisschoppen te beschermen / ende de selve in haere
Bisschoppelijcke stoelen t'herstellen / maer oock met
de Keyser te bestraffen die haer daer teghen stelden /
ende de partij hielden van den ketter Arius; soo dat
oock een heydensche Schryver met naeme Ammianus
gheseydt heeft / dat hy met alle kracht sich stelde te-
ghen soodanighe Princen / ende wederstont aen den
wille des Keyser / namentlijck in't onrecht dat men
dede aen den Bisschop Athanasius, boeghende daer by
dese woorden; dat de Keyser een vyenighe begheerte had-
de, dat sijne decreten (teghen Athanasium) soulen beve-
sticht worden door de authoriteyt, de welcke de Bisschop-
pen vande eeuwighe; dat is / Roomsche / Stadt ghe-
nieten.

Ick en sal oock niet segghen / hoe dat den Paus
Damalus in't Jaer 373. een Concilie te Roomen verga-
dert heeft teghen de ketterje van Apollinaris, ghelijck
Sozomenus gheruyght *Lib. 6. cap. 25*; hoe dat den selven
in't Jaer 384. te Constantinopelen heeft doen vergade-
ren een Synode van hondert vijftigh Bisschoppen / in
de welke verdoemt zijn gheweest de leringhen van
de ketteren Eunomius, en Macedonius; soo Socrates ver-
haelt *Lib. 5. cap. 8*.

Ick gae booz-by / hoe dat de Paus Siricius in't Jaer
386. een Concilie te Roomen heeft ghehouden van tach-
rentigh Bisschoppen / om de vervallen kerckelijcke
discipline in Afriken t'herstellen / soo Siricius getuyght
Epist. ad Episc. Afric. Hoe dat hy in't Jaer 390. het vou-

nisse ghestreucken heeft teghen den Ketter Jovinianus, ghelijck hy verhaelt *Epist. 2. ad Eccles. Mediolan.* Hoe dat in't jaer 396. dooz sijn toedoen de Hunnen tot het Christelijcke gheloofte ghebracht sijn van den H. Bisschop Theotimus, den welken van haer / ter oorzake van sijn wondere wercken / wierdt ghedemt den Godt der Romeynen, ghelijck Sozomenus seght *Lib. 7. Cap. 25*

Ick sal oock verstwighen / hoe den Paus Anastasius in't jaer 400. de dwalinghen van Origines heeft berdoemt / ghelijck Hieronymus schrijft *Ep. 8. ad Demetriad.* hoe dat den selven sich ghestelt heeft in't jaer 401. teghen Ruffinus, soo Hieronymus seght in *Apolog. advers. Ruffin.*

Ick verstwighe oock hoe den Paus Innocentius in't jaer 404. de saecken der Bisschoppen van 't Oosten heeft effen ghestelt / ende de upr-ghesagghde Catholijcke Bisschoppen wederom ghestelt in hare stoelen / soo Palladius gheruyghe in *Dialog.* hoe dat hy van ghelijcken de ghestoorde Kercke van Antiochien heeft tot trede / ende eendracht ghebracht in't jaer 408. soo hy schrijft *Epist. 21. ad Bonifac.* Hoe dat hy in't jaer 412. heeft veroordeelt den ketter Pelagius, ghelijck Prosper ghetuyghe *Carm. de ingratis.*

Ick gaen mede booz hy / hoe dat den Paus Celestinus in't jaer 429. nae Schotlande ghesonden heeft den Bisschop Palladius, die dit landt tot het Catholijck gheloof heeft bekeert / waerom hy oock ghenoeint is gheweest den Apostel der Schotten. Hoe dat hy in't jaer 430. verworpen heeft de dwalinghe van Nestorius, soo men kan sien hy Cyrillus *Epist. ad Nestor.* hoe dat hy in't jaer 431. naer Yerlande ghesonden heeft den H. Patricius die dese gewesten heeft het Euangelle bekondicht / ende bekeert / ghelijck Probus verhaelt in *Actis S. Patricij.*

Ick en sal niet verhaelen / hoe kloeckelijck dat den Paus Leo in't jaer 443. sich ghedraghen / ende ghestelt heeft teghen de Manichéen, om de Kercke van hare vuytigheden te supberen / met het verbranden van haere boecken / ende andersints / soomen kan lesen hy

reghen het gheopende Turckdom. 53

by Prosper in *Chronico*. Ende hoe dat hy de selve berdoemt heeft in't jaer 444. in een Concilie, dat hy tot dien eynde binnen Roomen hadde vergadert. Hoe dat hy in Spagnien heeft doen vergaderen twee verscheiden Concilien te Luca, ende te Braccara, om te berdoemen de dwalingen der Priscillianisten, soo hy schryft *Epist 9.*

Wat den Paus Simplicius in't jaer 484. heeft uytghewercht/ende gheschreeven reghen de dwalinghen/ende herneckighejdt van Acacius kanmen sien by *Liberatus Cap. 18.*

Doch/ soo ick gheseyt hebbe/ dit alles/ uyt welck claerlyck blyckt wat de Pausen ten allen tijden boozde Religie ghedaen hebben/ laet ick onghemerckt henen gaen / om die wil dat hier soo seer de questie niet en is bande Pausen bande vier hondert jaeren/maer van de ghene die daer naer inden Stoel van Roomen hebben gheseten; laet ons dan sien / van dese / of sy naer de Religie niet ghevraecht hebben, soo ghy secht.

ICK beghinne van Gregorius I. den boozsaet van Bonifacius III. Wesen dan heeft/ terstont in't eerste jaer van syn Pausdom /welck valt op't jaer Christi 590. alle neerstighejdt te wercke ghestelt met schyften/ ende andersintz / om de Schismatijcken wederom te brenghen tot de eenighejdt vande Catholijcke Kercke/ soomen by hem kan sien *Lib. 1. Ep. 14. 16. 17.*

In't jaer 596. heeft hy naer Enghelandt af gheveerdicht den H. Augustinus, met eenighe andere mede-ghefellen / om de Catholijcke Religie aldaer in te voeren/ ende te verbreyden/ welck sy met groote bychten ghedaen hebben. Beda *Lib. 1. de gestis Anglor. cap. 1.* Johannes Diaconus *lib. 2. de Vita Gregor. cap. 34.*

In't jaer 635. heeft den Paus Honorius nae Schotland ghesonden den Bisschop Byrinus, om haer't Evangelie te prediken. Beda *lib. 3. Hist cap. 7.*

In't jaer 638. heeft hy de Schismatijcken, waer oversyne boozsaeten seventich jaeren lanck hadden ghesarbejt / tot de eenighejdt vande Kercke ghebracht/ ende alsoo vele twisten/ende vershillen nedergelejt. *Canis. Antiq. lect. 6. Pag. 413.*

In't jaer 648. heeft den Paus Theodorus een Con-
cilie te Roomen ghehouden om te uſete te doen de ket-
terge der Monotheliten.

In't jaer 650. heeft den Paus Martinus, Lan-
delinus eenen Prieſter van Camerijck, ende den
Biſſchop Amandus, met Landoaldus Arts-Prieſter/ende
Amantius Diaken/als oock den H. Follianus, uyt Ye-
lant de macht ghegheben/ende ghesonden om het gheloo-
be te verbruden onder de Heydenen. *In actis s. Landeli-
ni Amandi, &c*

In't jaer 686. heeft den Paus Conon den H. Kilia-
nus ghesonden om de ſelve oorſaecke als vozen / de
welcke het ghelooſ ghepredicht heeft in Duyt-landt.
In actis.

In't jaer 690. heeft den Paus Sergius tot den ſelven
eynde naer Vrielandt ghesonden den H. Willebrordus.
Beda lib. 5 cap. 10.

In't jaer 715. heeft den Paus Gregorius den H.
Corbimianus ghesonden/om van ghelijcken het Euan-
gelie te Prediken aen de Heydenen. *Aribo in Actis.*

In't jaer 719. heeft hy naer Duytlandt ghesonden
den H. Bonifacius die het ghelooſe namentlyck ver-
breyt heeft in Vrielandt, ende daer naer in Heſſen-landt.
Wilabaldus in Actis.

In't jaer 823. heeft Ebbo Arts-biſſchop van Rheims
ſamen met Alitgarius het licht des Euangeliums ghe-
bracht in Denemercken, door het beſtieren vanden
Paus Paſchalis, ghelijck als gheruyght Adam Bremen-
ſis, *in Chronico.*

In't jaer 826. heeft den Paus Eugenius II. een Con-
cilie te Roomen ghehouden / in't welck hy vele treffe-
lijke wetten ghemarckt heeft dienende tot de kere-
kelycke Diſcipline. *Ex Codic. Manuſer apud Baron. Tom. 9.*

Op't ſelve jaer is het ryck van Denemercken met den
Coninck Haroldus, ende ſyn huyſdyntwouwe bekeert van
den Biſſchop Ebbo, die d'yn jaeren te vozen verwaerts
ghesonden was vanden Paus Paſchalis, ſoo hy boven
gheseyt hebben. In ſyn plaetſe is dit jaer ghesonden
gheweest van Eugenius II. den H. Anſgarius Biſſchop
van Corbeien in Sazen.

In't

teghen het gheopende Turckdom.

In't jaer 866. heeft Michael den Coningh van Bulgarien een Ambassade ghesonden nae Roomen aen den Paus Nicolaus, hem biddende dat hy hem eenighe Leeraers wilde toesejden / vande welke sijne ondersaten breeker mochten onderwisen worden in het Christelycke gheloof: Nicolaus heeft hem hier op ghesonden twee Bisschoppen Paulus, ende Formosus. Nicolaus *Epist.* 70. ende Anastasius.

In't jaer 869. is Phorius Bisschop van Constantino-pelen, ter oorzake van sijne dwalinghen / door het toedoen vanden Paus Adrianus II. veroordeelt gheweest / ende sijne schriften verbrant / soo men kan lesen in 8. Synod. Oecum. *Act.* 5. 6. 7. 8.

In't jaer 888. is van den Paus Joannes VIII. nae Moravien ghesonden gheweest den H. Methodius, met brieven tot den Prince Sento, tot verhoorzeringhe vande Keltie. Joannes *Ep.* 194. 195. ende 247.

In't jaer 965. heeft Joannes XII. in Polen ghesonden Egidius den Bisschop van Tusculen, die den Coningh heeft bevesticht in het gheloof / ende vele Leeraers ghestelt die het volck souden onderwisen. Cramerus *Lib.* 3.

In't jaer 997. is van den Paus Gregorius V. nae Russenlandt ghesonden den H. Bonifacius, die het gheloof aldaer heeft herstelt / ende het selve met sijn bloedt bevesticht. Petrus Damian. *in Romualdo.*

In't jaer 1050. heeft Leo IX. te Roomen, te Vercel twee Concilien ghehouden teghen de ketterij van Berengarius, gelijk Lanfrancus ende Hermannus ghetuyghen / den welcken in't jaer 1055. in het Concilie van Tours onder den Paus Victor, sijne ketterij herroepen heeft / met sijn eyghen handtschryft daer onder. Lanfrancus *adversus Berengar.* ende Gaitmundus *Lib.* 3. *de Sacram.*

In't jaer 1063. heeft Alexander II. nae Florentien ghesonden den H. Petrus Damiani, om de twisten wegh te nemen / die daer waren opgestaen tusschen den Bisschop der selver stadt / ende het volck. *In Act. S. Ioan' Gualb.*

In't jaer 1067. heeft den hoozsepden Paus nae het

Noorden ghesonden den Bisschop Adalbertus, dooz den welcken het Catholijck gheloof wonderlijck is verbruydt / ende bevesticht gheweest in Sweden, en Noeweghen. Adam Bremensis *Lib. 4. cap. 42. & seqq.*

Op verscheyden jaren heeft den Paus Urbanus II. herheyden Concilien ghehouden / namentlijck in't jaer 1090. te Toulouse, ende te Melfi: in't jaer 1091. te Beneventen: in't jaer 1093. te Troyen: in't jaer 1094. te Constans: in't jaer 1095. te Plancenze, ende Clairmont: in't jaer 1096. te Tours, altemael om te stutten de eydoertē/ ende moerwilligheden vande Schismatiken, soo men kan sien by Romualdus, Bertholdus, Malesburiensis, &c.

In't jaer 1122. heeft den Paus Callistus II. den langh-ghelwenschten peys aen de Kercke wederom ghegheven dooz het bevechten der Schismatiken, het herstellen van de kerckelycke discipline / ende andersing / in een generael Concilie ghehouden te Roomen, Vrspergensis, ende Malesburiensis *in Chronico.*

In't jaer 1124. heeft den voorszeyden Paus nae Pomeranien ghesonden Otto Bisschop van Bambergen, die onder dat volck / welck tot noch toe Heydensch gheweest was / soo vele vruchten ghedaen heeft / dat hy den naem verdient heeft van Apostel van Pomerē, Vrspergensis *in Chronico.*

In't jaer 1139 is te Roomē van Innocentius II. een alghemeyn Concilie gehonde geweest / tegen de ketterhe van Petrus Leonis, ende van Arnaldus de Brixia, die aldaer zyn berdoemt gheweest. Otto Frisingensis *Lib. 7. cap. 22.*

In't jaer 1215. in het Concilie van Florence ghehouden dooz 't toedoen van den Paus Innocentius III. in het welck teghentwoordigh zyn gheweest vierhondert ende elf soo Gyeckische als Latijnsche Artsbisschoppen / en Bisschoppen / behalven meer als acht hondert Abten / ende Bzooz / als oock de Ambassadeurs van Fredericus den Roomschen Keyser / Henricus den Constantinopolitaenschen Keyser / vande Coninghen Philippus van Vranckrijck, Joannes van Engbelandt, Andreas van Hungarijen, Joannes van Jerusalem, Hugo van Cyprus, Jacobus van Aragon, ende van meer andere Bzincen / en steden. In welck Con-

Con-

Concilie vele dinghen loffelijck zijn besloten ghewest tot voordeel vande kerckelijcke discipline / ende uptroepen vande ketterijen/die doe regneerde; waer van men sien kan het Concilie self.

In't jaer 1217. heeft den Paus Honorius III. vele brieven gheschreven tot verscheyden Princen/en Coninghen/ ende steden / om de selve te stercken in de Catholijcke Kellighe. *Spondanus in Annal.*

In't jaer 1221. heeft den selven Paus verscheyden brieven gheschreven/ ghedateert den 22. Meert / tot alle de Bisschoppen van Europa. haer ghebiedende/ dat sy elck upt hare Bisschdommen dyp oft vier mannen/upmuntende in gheleertheydt/ende godtbruch- righeyt; souden upt-kiesen / die bereydt souden zyn hare sielen te pande te stellen booz het gheloobe / ende het selve te verbruyden onder de Heydenen ende Sarazijnen. *in vita Aquil pag 171.*

In't jaer 1226. heeft den Nuncius Apostolicus met name Romanus Cardinael S. Angeli, dooz het bestieren van den Paus Honorius III verscheyden Synoden ghehouden teghen de ketterije der Albigenen, welcker dwalinghen / ende krachten hy dapper ghebozen heeft. *Parisius in Henrico III. Lib. 30. cap. 128.*

In't jaer 1232. heeft Gregorius IX. dooz de gheheele Christelijcke wereldt verscheyden Bisschoppen/ende Abten ghesonden / om de kerckelijcke discipline te vernieuwen / ende manieren der Gheestelijcke te reformeren. *Parisius.*

In't jaer 1233. heeft den selven Paus de Kelligheusen van de Orde van S. Franciscus met brieven ghesonden aen den Sultan van Damascus, op dat sy de Catholijcke Kellighe onder de Sarazijnen mochten verhoorden. *Waddingus in Annal. minor. hoc anno* Andere heeft hy ghesonden met brieven tot den Coningh van Georgia, tot bekeerdinghe van sijne ondersaten. Andere tot den Caliph, oft oppersten-Pytster van de Chaldeen, &c.

In't jaer 1245. heeft Innocentius IV. verscheyden treffelijcke Mannen upt de Ordens banden H. Franciscus, ende Dominicus ghesonden naer Tartarien, om dat volck te bekeeren. *Waddingus in Annal. minor.*

welcke bekeeringhe ghevolghe is in't jaer 1248.

In't jaer 1253. heeft den selven Paus wederom andre ghesonden om te bekeren / oft te verstercken verscheyden narten / als namelijck de Russen, Bulgaren, Grieken, Sarazijnen, Mooren, Indianen, ende andere onghelooovighen.

In't jaer 1256. heeft Alexander IV. bytehen outfanghen van den Sultan van Persien, met de welcke hy hem eenighe mannen byaeght / van de welcke hy in't Christelijcke gheloobe kost onderwesen worden: den Paus heeft hem de selve toeghesepdt / dooz-upt seyndende een kort begriyp van de hooft-stucken der Religte / ende hem verweckende tot den Doop. Bzovius Tom. 4. anno 1340.

In't jaer 1274. heeft den Paus Gregorius X. een alghemeyn Concilie ghehouden te Lyons, in het welcke vele Griekische Bisschoppen sijn teghenwoordigh gheweest / alwaer oock de Grieken belijdenisse hebben ghedaen van het Roomsche gheloof / namelijck rakende de alderh. Bybuldigheyt. Blondus, Platina, Sabellicus, &c.

In't jaer 1288. heeft Nicolaus IV. bytehen ghesonden aen den Cham van Tartarien, aen Orosius, ende Stephanus Coninghen van Slavonien, ende Dalmacien, met eenighe Religiensen vande Orde vanden H. Franciscus, om de selve te brenghen tot de waerheyt des Christelijcken gheloofs. Waddingus in *Annal. minor.*

In't jaer 1307. sijn bekeert gheweest den grooten Cham van Tartarien met sijn moeder / ende sijn broeder / dooz de Religiensen vanden H. Franciscus, der waerts ghesonden van Clemens V. Waddingus in *Annalibus.*

In't jaer 1318. is Bonaventura met hy name Parans naer Armenien ghesonden gheweest van Joannes XXII. daer hy er ontallicke heeft bekeert / ende vele kercken ghebouwt. Bzovius *hoc anno.*

In't jaer 1320. heeft hy wederom andere ghesonden upt de Orde vanden H. Franciscus naer Tartarien, Moorenlandt, Armenien, ende andere ghewesten van den Oosten / eensdeels om de Heydenen te bekeren / eensdeels

deelg

teghen het gheopende Turckdom. 59

deels om de Schismatiken te brenghen tot de eenig-
hepdt vande Kercke. *Waddingus in Annal.*

In't jaer 1323. heeft hy Leeraers ghesonden tot
den Coningh van Servien, samen met de belijdenisse
des gheloofs; soo-men kan lesen in sijne brieven/
Ep. 263 264.

In't jaer 1328. heeft hy verschenden Predikanten
ghesonden upt de Ordre vanden H. Dominicus, nae de
landen van Chorasam, Turgustan, Indestan, Persien, Indien,
ende Armenien. *Ex Regesto.*

Deselve heeft hy wederom ghedaen in't jaer 1329.
ende in't jaer 1330.

In't jaer 1335. heeft Benedictus XII. Joannes den Co-
ningh van Boemen, ende Eduardus Coningh van Enghe-
landt dooz brieven berweckt / dat sy alle neerstighepdt
souden doen / om de ketterjen in hare landen onder
te brenghen.

In't jaer 1367. is den Patriarch van Constantinopelen,
met andere treffelijcke mannen ghesonden zijnde van
den Keeser Joannes Palæologus ghekomen by den
Paus Urbanus V. om de Griekische Kercke te ver-
eenighen met de Roomsche / 'twelck oock gheschiedt
is / namelijck dooz de brieven die den Paus Urbanus
gheschreven heeft aen de dyp Patriarchen van den
Oosten.

In't jaer 1370. heeft den selven Paus sestighe He-
ilighen upt de Ordre vanden H. Franciscus ghesonden
naer het groot Rijk van Cathaj., om het Euangelle
te Predicken aen de Heydensche volcken. *Bzovius, &
Waddingus in Annal, hoc anno.*

In't jaer 1413. is te Constans begost gheweest on-
der den Paus Joannes XXIII. een alghemeyn Concilie,
ende in't jaer 1415. bestont het selve / soo Nauclerus
seggt / upt vier Patriarchen / ueghen-en-twintigh
Cardinalen / seben-en-beertigh Afs-bisschoppen/
hondert en sestighe Bisschoppen / tot het welck oock
ghekomen is een ontelbare menighe van Graven/
Barons/ende andere Edelmans / soo dat het ghetal
van de peerden alleen binnen de stadt ghekommien
is / soo sommitghe segghen / tot sestighe duysent. In dit
Con.

Concilie zijn veroordeelt gheweest de dwalinghen van Hus, ende Wiclef.

In't jaer 1422. heeft den Paus Martinus V. nae den Oosten ghesonden Antonius Massanus Generael bande Ooze der Minderbroeders tot den Keyser Manuel, om met hem te handelen bande vercentinghe der Gyeckische Kercke / met de Roomische. *In Actis Legationis Edict. Paris. 1612.*

In't jaer 1439. is ghehouden van Eugenius IV. het groot Concilie van Florenciaen, daer schier de heele Gyeckische / ende Latijnsche Kercke is samen vergaderd gheweest / ende ghesloten de eenighepd niet alleen tusschen de Gyeckische Kercke / maer oock die van Armenien, Mesopotamien, Chaldéen, die bande Maroniten, ende Jacobiten. *In actis Concilij.*

In't jaer 1493. heeft Alexander VI. naer West-Indien ghesonden twaelf Keltigheusen upt de Ooze banden H Benedictus, om het Christelijck gheloof aldaer te planten. *Fumus Lib. 1. cap. 2. Hist. Gallie.*

In't jaer 1540. is van Paulus III. ghesonden naer Indien, den H Franciscus Xaverius, die op den rijdt van thien jaren het licht des Euangeliums heeft ghebracht / ende verboordert in meer als ses en twintigh Rijken / ende met sijne eyghen handt heeft ghedoopt ober de elf hondert duysent Heydenen. *Orlandinus Hist. Societ. ende Tarfellin in vita S. Xaver.*

In't jaer 1545. is van den voorszepden Paus begost het Concilie van Trenten, teghen de uleuwe dwalinghen van Lutherus, ende Calvinus.

In't jaer 1553. is tot den Paus Julius III. ghekommen Simon Sulaca, Parrich van den Oosten / den welken te Roomen ghewijdt zijnde / is wederom ghekeert nae sijn landt / met eenighe Keltigheusen die den Paus hem hadde ghegheben tot verboorderinghe van de Keltighe. *Onuphrius in vita Iulij.*

In't jaer 1555. heeft David Contuck van Moorenlande gheschreven aen Joannes den Coninck van Portugael, dat hy hem by den Paus eenighe Catholijcke Leeraers soude besorghen / om het waere gheloof tegen de secten van Dioscorus, ende Eutyches te beschermen; tot

tot

tot desen epude sijn van den Paus Paulus IV. derwaerts ghesonden gheweest Joannes Nonnius Barretus, Melchior Carnerius, ende Andreas Oviedus, dyp gheirerde/ ende Godtzuchtige mannen vande Societeit Jesu. Maffeijs *lib. 16.* ende Orlandinus *lib. 15.*

In't jaer 1561. zijnder byteven ghekomen aen den Paus Pius IV. van Gabriel Patriarch van de Cophten in Egypten, biddende dat hy hem wilde eenen man senden / met den welcken hy soude handelen van de vereeninghe zijnder Kercke met de Roomsche: Pius heeft hem ghesonden twee vande Societeit Jesu met name Christophorus Rodericus, ende Joannes Baptist. Elianus. Sacchinus *lib. 5 §. 135.* ende *lib. 6 §. 121.*

En laet ick staen de Kercken / en Cloosters die sy ghebouwt hebben / de Religieuse Ordens die sy inghestelt hebben / den peys die sy dupsent-mael hebben ghesloten tusschen Christene Princen / alles tot verbouderinghe van de Keltigie: En durft ghy noch soo stoutelijck segghen / dat de Pausen nae de Religie niet en vræghen? Of wilt ghy misseken segghen datse niet en passen op uwe Keltigie? dat sijnse ghehouden te doen / aenghesien dat ick in mijne aenmerckingen gheschreuen teghen Petrus Cabeljau, booz de ooghe hebbe ghetuoont / dat uwe Keltigie bestaet upt de booznaemste Kercken/dieder ten allen tijden in de Kercke gheweest ende verboemt sijn. Dit sy meer als ghenoech aengaende dit stuck.

Ghy seght boozders/dat Joannes Villanus ghetuyghe van den Paus Joannes XXII. dat hy niet en ghelooft datter eenen Godt was, of Hemel, of Helle.

ICK segghe dat ghy hier wederom liegt / in desen ghy Villanus ghelesen hebt / ofte soo niet / dat ghy de sake beter hadt moeten ondersoeken. Ick hebbe by my de Chronijcke vanden boozsepeden Villanus in Italiaensch ghedrukt te Venetien by Bartholomæus Zanetti, in't Jaer 1537. ende en hebbe niet konnen vinden / het ghene ghy/ende den Paus Joannes, ende desen Schrijver te laste leght. Boozt wat hy seyd *lib. 10. cap. 229.* Den Paus Joannes, seyd hy/was van opinie / dat de sielen nu af-gheschepden wesende van het lichaem /
Godt

Godt datelijck niet en aenschouden / maer alleenlijck de menschelijckhepdt Christi; vervolghens dat sijn saligh waeren alleenlijck op eene onvolmaeckte maniere: ghelijck hy oock meynde/ dat de quade / oock op eene onvolmaeckte maniere/terstont nae de doot/ berdoemt wterden: Doch / seide hy/ wanneer dat den dagh des oordeels gekomen sal zyn/ die/ de welcke wel ghedaen hebben / sullen volmaecktelijck saligh worden/ ende die qualijck ghedaen hebben / bekomen haere volle berdoementse: Nu / den Paus/ (voeghet Villanus hy) en hielt dese opinie niet voorszeker / maer stelde dese alleenlijck vooz / disputerenswijse / ende tot oeffeninghe der verstanden. Dit is het verhael van Villanus.

Wat seght ghy nu? moet ghy niet bekennen / dat ghy / ende desen Paus / ende villanus beloghen hebt.

Joannes stelde vooz / dat de goede terstont naer de doot / Godt niet volmaecktelijck en aenschouwden / maer dat sijn dit souden bekomen naer den dagh des oordeels: is dit ghelooven / datter gheenen Godt en is?

Joannes stelde vooz / dat de goede / alleenlijck naer den dagh des oordeels souden volmaecktelijck factigh sijn: is dat ghelooven / datter gheenen Hemel en is?

Joannes stelde vooz / dat de quade naer den dagh des oordeels / haere volle berdoementse souden bekomen/ is dat ghelooven / datter gheen Hel-
le en is?

En dit altemael stelde hy vooz tot oeffeninghe der verstanden, ende tot een enckel disput / is dat te segghen / dat hy sulckx gheloofde / oft staende hielt? wat salt ghy noch ten lesten aen uw' arm volcxken al wijs maken?

Doch ghenomen den Paus Joannes hadde dese opinie ghehad / dat de goede terstont naer haere doot niet volmaecktelijck factigh en waeren / moet hy vaerom den Anti-Christ sijn? Waerom en houdt ghy niet liever uwen Joannes Calvijn vooz den Anti-Christ.
aen.

teghen het gheopende Turckdom. 63

aenghesien dat hy dit selve/ ende noch ergher leert in
sijne schriften.

Ten eersten, seydt hy *lib. 3. Instit. Cap. 25. §. 6.* Voort,
van den stant der sielen naer de doot, in desen middelen-
tijdt curieuslijck t'ondersoecken, dat en is niet gheorloft, noch
oock niet nut. Vele quellen hun selven seer, disputerende
wat plaetsen de sielen nu besitten, of zy nu inde hemelsche
glorie sijn, ofte niet; maer het is dwaesheydt, ende lichtveer-
digheydt, de onbekende dinghen hoogher te ondersoecken,
dan Godt ons die laet weten.

Hoozt ghy wel / dat hy seght / dat het onbekent is,
of de sielen der afghestorvene sijn in de hemelsche
glorie ?

Noch claerder spreeckt hy daer naer : De wijle de
Schrifture seydt hy / ons alomme ghebidt te sien op de
de verwachtinghe der toekomste *Christi*, ende de kroone der
glorie soo lanck uytstelt, soo moeten wy met dese eynden, en
palen ons van Godt ghestelt, te vreden sijn; dat de sielen der
Godtsalighen van den strijdt des arbeyts verlost zijnde, tot
salighe ruste komen, waer in sy met gheluckighe blijdschap,
de besittinghe der beloofder heerlijkheydt verwachten, en
dat alsoo alle dinghen onvolbracht blijven, tot dat *Christus*
verschijnt als Saligmaker. Ende aengaende de verworpene,
het is sonder twijffel, dat die gheen ander conditie en heb-
ben, dan die *Iudas* de duyvelen toeschrijft, te weten, dat sy
worden met ketenen ghebonden ghehouden, tot dat sy
ghetrocken worden tot de straffe, tot de welcke sy beghe-
ven sijn.

Wat dunckt u van dese leerlinghe ? Overweeght
eens de deelen in't besouder / ende ghy sult moeten
bekennen

1. Dat Calvijn seght / dat de kroone der glorie uyt ghe-
stelt wordt tot de toekomste *Christi*, voor de sielen der Godt-
salighen, die van haeren arbeyt alreede verlost sijn, al-hoe-wel
sy in eene besittinghen sijn van eene gheluckighe blijdschap.
Is dit niet te segghen / dat haere salighepdt noch on-
volmaect is :

2. Seght hy / dat sy verwachten de besittinghe der
beloofde Glorie. Is dit niet te segghen / dat sy de
beloofde Glorie oock naer haer doot / noch niet

63

64 Het gheopent Christendom
en besitten / aenghesien dat sy de selve noch ver-
wachten ?

3. Sepdt hy / dat alles onvolbracht blijft tot de toekom-
ste *Christi*. Is dit de volmaecte saligheyt niet upt-
stellen tot den dagh des oordeels ?

4. Sepdt hy / dat de verdoemde, al-hoe-wel ghebon-
den met ketenen, nochtans sullen ghetrocken worden tot
voordere straffe : Is dat niet te legghen / dat haere
straffe noch onvolbracht / ende niet volkomen en is ?

Dyn hier niet meerdere redenen om Calvijn booz-
den Anti-Christ upt te gheben / als den Paus Joannes ?
doch dit is in't booz-by-gaen gheseyt / wat lasteringen
hebt ghy noch meer teghen de Pausen ?

Predikant. Pag. 21.

Leo X. noemden het Euangelie *Christi*, een fabel. Want
doen hy een onghelooflijcke somme gheldts van Aflaten had-
de ontfanghen, seyde hy tot *Bembus* : O, hoe grooten profijt heeft
ons die fabel van *Christus* toeghebracht ! Ende op een andere als
Bembus tot sijnen troost by-brachte een ghetuyghenisse uyt
den Euangelio, antwoorde hy : Wat vertelt ghy my de fabel
van *Christus* ? Soo ghetuyght *Sibr. Lubb. de Pontificib. Rom.*
Lib. 10. Cap. 13.

Antwoorde.

En ghy / ende utwen authent / die ghy tot nu'
voordeel hier by-brenght / hebt heyde gheloghen /
de redenen die ick hebbe om soo te spreken / sijn
dese :

1. Dat de Pausen gheen ghelt en ontfangen booz
Aflaten.

2. Om dat utwen mede-Predikant *Petrus Cabeljan*
in sijn memoire-boeck *Tom. 2. pag. 624.* daer aen twyfel-
felt / want dit verhalende / seydt hy / indien het waer is,
rhoonende hier mede dat hy by wat boozsichigher
was als ghy / en datmen niet lichtelijck geloof moet
gheben aen straet-maeren.

3. Om dat ick by *Platina* (die nochtans de ghebre-
ken

ken

teghen het gheopende Turckdom. 65

Ken der Pausen niet ghewoon en is te verfwighen / niet sulckx kan bebinden: **Tet contrarien** / hy seght Pag. 284. ende 285. dat den Paus *Leo* de goddelijcke saecken seer neerstighlijck onderhielt, dat hy noyt eenigh Priesterschap heeft vercocht, dat hy seer voorsichtigh was in het spreken. **Wie sal konnen ghelooen / dat soo een man / sich soo soude vergheten hebben / dat hy het Euan-gelie Christi, een fabel soude ghenoeemt hebben: sy sabelen self die dit segghen.**

Predikant.

De Pausen, en *Mahomet* hebben beyde haer vleyers ghehadt, die den tijdt, en haeren buyck dienende, van haer oock de dinghen gheschreven hebben die anders a'leen van *Christus* gheseght worden, ende oock van hem alleen moeten gheseght worden.

Antwoorde.

Welck sijn dese dinghen in het besonder?

Predikant.

De Canonisten noemen den Paus, *onse Heere Godt*: *Stapletonus* ende andere meer, noemen hem eenen Godt op der aerden, &c.

Antwoorde.

Ick en hebbe dese satermerten by gheen Canonisten connen binden; wijsst mi de selbe aen / ende haere Boecken / ende Capittels. Doch wat desen Naem / Godt, aengaet: Seght ghy dat dit aen Christo alleen roekomt? soo en hebt ghy dan noyt Schrifure ghesen: ick en hebbe niet willen ondersoeken / of het al waer is / dat ghy hier praet: want ghenomen / den Paus wierdt van de onse ghenoeemt / een Godt, ofte een Godt op der aerde; wat ist nu? hoe verstaet ghy dat *Exodi* 4. 16. *Moyse*, een Godt ghenoeemt wort? ende

Ⓔ

ende

ende *Exodi* 7. 1. Den Godt van Pharao? leest uwen Dordrecht-
schen Bybel op *Exodi* 4. *Num.* 20. die sal u leeren wat dit
te segghen is/ te weten / dat hy in alles soude hebben het
beleyt van *Aaron* sijn broeder, ende hem in Godts naeme be-
velen, ende op-legghen al dat hy moet segghen, ende dat
Aaron hem soude ghehoor gheven, ghelijck aen Godt selve:
Wat quaet dan/dat wy oock de Pausen van Roomen,
in soodanighen sin / ten opsichte van alle gheloo-
ghen hier op der aerden/ een Godt noemen?

Derhalben/ hoe verstaet ghy/datter gheseyt wort
Exodi 21. 6. ende 22. 28. Sijn Heere sal den knecht tot de Go-
den brenghen. Wat is dit? bzaecht het wederom van
uwen Dordrechtchen Bijbel *Num.* 11. die sal u segghen /
dat hier dooz de Goden, verstaen worden / Magistraten,
Rechters, Overicheden. Item: Ghy en sult de Goden niet
vervloecken: Wat is dit? uwen Bijbel seght *Num.* 43.
dat sijn de Overste, soo wel de voorstaenders der Kercke, als
der Politijcke regeringhe van dien tijdt. Wat ongerijmt-
heyt dan/darmen den Paus een Godt noemt? dat is/
een Overste, ofte voorstaender der Kercke.

Wat seght ghy boozders op *Psalms* 82. 1. daer David
seyt: Godt oordeelt in het midden der Goden? Wie sijn
die Goden? uwen Bijbel antwozdt *Num.* 5. dat sijn Co-
ninghen, ende Vorsten, jae alle Overicheden, als zijnde alte-
mael sijne stadt-houders. Waerom en moghen wy van
den Paus van Roomen niet eenen Godt noemen / aen-
ghessen dat wy hem houden booz den stadt-houder
Godts, ende oock het selve bewijzen?

Wat seght ghy op't gene gheseyt wordt/ ende dics-
wils herhaelt / inde Boecken der Coninghen, ende in't
Boeck Paralipomenon, daer aen Saul, ende David wordt
ghegheven den naem Christus?

Spndelijck hier upt siet ghy/ dat ghe of de Schrift-
ture niet ghelesen en hebt/of de selve niet en verstaet/
ofte dat ghy moerwilligh handelt.